THE ISRAELITE PRESS The only Jewish Newspaper in Western Canada.

אידישע וואָרט

Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

א סוף צום בשר-כשר סכסוך

עס זיינען דאָ איצט גוטע אויסזיכטן, אז דער בשר־כשר סכסוך וואָס האָט געהאַלטן די היגע אידישע גאַס אין אַן אויפגערודערטן צושטאַנד פאַר חדשים און חדשים, זאָל אויסגעגלייכט ווערן באַלד. אַ דאַנק די אָנשטריינגונגען פון דעם "פופצינער קאָמיטע", אויסגעקליבן ביי דער תלמוד תורה קאָנפערענץ פאַראַכטאָגן מאָנטאָג.

איצט, ווען עס האַלט שוין ביי אַ שלום, איז זיכער ניט כדאי צו גריבלען זיך אין דער פראַגע, וועלכער צד איז געווען געדעכט, און וועלכער אומגערעכט. לאָמיר בעסער אָננעמען, אַז ביידע צדדים זיינען געווען געדעכט, און ביידע זיינען אויסן געווען טובת־הכלל, נאָר זיי האָבן בלויז די זאַך אָנדערש פאַרשטאַנען. אַזאַ הנחה איז כדאי צו מאַכן מיט'ן צווק צו דערנעענטערן די דערגרייכונג פון אַן אויסגלייך, וועלכער איז נויטיק פאַר ביידע צדדים און פאַר דער שטאָט בכלל, — דער פרוכטלאָזער קאַמף שעפּט אויס ביידנס כחות און רופט זיך שלעכט אָפּ אויף אַנדערע קהל'שע טעטיקייטן, וואָס זיינען אַ סך וויכטיקער ווי די בשר־כשר פראַגע.

אָבער אויב ס'איז ניט כדאי צו גריבלען זיך איצט אין דער פאַראַנגענהייט, איז עס זייער נויטיק צו פאַרטראַכטן זיך איצט אויף דער צוקונפט. עס מוזן אויסגעמידן ווערן אַלע פעלערן וואָס זיינען ביז איצט געמאַכט געווארן און וועלכע האָבן געפירט צו די אומגליקלאַכע מחלוקת'ן.

עס איז דאָך קלאָר, אַז מען קאָן אויף דער אידישער באַפעלקערונג ניט אַרויפצווינגען קיין החלטות אין קיין אָפּמאַך, ווען ווערט עס נאָך אַזוי אַ מאַך פון וועלכן ס'איז קאָמיטעט און פון וועלכער ס'איז מאַסן־פאַראַזאַמלונג געווארן, יעדער באַשלוס וואָס זיי נעמען אָן איז נאָר דאַן גילטיק, ווען די גאַנצע אידישע באַפעלקערונג שטימט מיט דעם איין און גרייט עס פריוויליך דורכצופירן.

אַז אפילו באַשלוסן פון מאַסן־פאַראַזאַמלונגען דריקן אָפּט אויס בלויז די שטימונג פון אַ געוויסן טייל פון דער אידישער באַפעלקערונג, דערווייל דאָך מאַקע די אַמטוויקלונגען אין דער בשר־כשר מחלוקת, סיי דער וועד העדה און סיי די "שטאָט קאָמיטע" זיינען דערווייל געווארן ביי מאַסן פאַראַזאַמלונגען. עס איז אַזוי געווען בלויז אַ פראַגע פון דעם. ווער האָט די באַטערפעדיקע פאַראַזאַמלונג פאַררופן, איין צד. אָדער דער צווייטער.

זאָלן אָט די ביידע צדדים איצט איינגיין אויף אַן אויסגלייך, וואָס וועט ניט זיין אָננעמבאַר פאַר דער גאַנצער אידישער באַפעלקערונג, און וואָס וועט זוכן אַרויפצוצווינגען אויפ'ן עולם וועלכע ס'איז באַדיינונגען ניט אָנפרעגנדיק זיך ביי אים. — דאַן איז עס גאַנץ מעגלאַך, אַז אין אַ קורצער צייט אַרום זאָלן זיך דערהערן די שטימען פון די אומצופרידענע, און זיי זאָלן זיך אויסדריקן טאַקע אין מעשים. — אין נייע מחלוקת'ן, אין נייע שפּאַלטונגען.

עס איז אַ פאַקט וועלכער מוז אָנערקענט ווערן, אַז דער ברייטער עולם באַציט זיך מיט געוויסן חשד צו די קהל'שע פירער, — כאָטש אָט דער חשד איז געוויינלאַך ניט באַרעכטיקט. אַמווייניקסטנס אַ גרויסן טייל פונ'ם עולם דוכט זיך אויס, אַז די פירער פאַרשטיין ניט אָדער איגנאָרירן עס אָפּט אויס. אַז די פירער און מורער האָבן געוויסע געהיימע כוונות, וועלכע מען באַהאַלט פונ'ם עולם.

אויב מען וויל, אַז דער ברייטער עולם זאָל האָבן צוטרוי אין זאָל פריוויליק אָננעמען אַן דורכפירונג דער פאַרפליכטונגען וואָס ווערן אויף אים אויפגעלייגט ווערן דורך די החלטות וואָס וועלן אָננעמען ווערן בנוגע דער בשר־כשר פראַגע, — דאַן מוז צוערשט באַזייטיקט ווערן יעדער חשד פון זייטיקע כוונות און פון הינטער קולסן פאָליטיק.

אַלע פאַרהאַנדלונגען דאַרפן קריגן די ברייטסטע עפנטלאַכקייט. אַלע החלטות דאַרפן עפנטלאַך, באַהאַנדלט ווערן און גוטגעהייסן ווערן פונ'ם ברייטן עולם. סיי דורך מאַסן־פאַראַזאַמלונגען. וואו יעדער איינער זאָל קאָנען פריי אַרויסזאָגן זיין מיינונג. און סיי דורך אָרגאַניזאַציעס און קערפּערשאַפטן, וואָס זיינען פאַראינטערעסירט אין דער פראַגע, ווי אין אַ קהל'שן ענין.

אויב די מורער האָבן געוויסע כוונות און געוויסע צילן וואָס זיי ווילן דערגרייכן דורך דער אָרגאַניזאַציע פונ'ם בשר־כשר מסחר און דורך אַ גערווסן כשרות שטייער, דאַרפן זיי דאָס גאַנץ קלאָר מאַכן פאַר'ן עולם. — ער זאָל עס גוטהייסן אָדער דורכוואַרפן. אָבער מוזן אָננעמען ווערן די שטריינגסטע מיטלען קעגן וועלכן ס'איז קינסטלאַכן אַרויפשרויפן פון די פרייזן פון פלייש. וואָס וואָרם געמוזט פירן צו אַ "בונט" מצד די קונים און מעגלאַך צום צוזאַמענברוך פון וועלכן עס איז אָרגאַניזירטן אויפזיכט אויף דעם בשר־כשר מסחר.

מיט איין וואָרט: דער איצטיקער פאַרזוך צו מאַכן אַ סוף צום באַדויערנסווערדן בשר־כשר סכסוך וועט ברייגנען פערמאַנענטע רעזולטאַטן, ווען די מורער זאָל גלייכנען צו קריגן דעם פולסטן צוטרוי פונ'ם ברייטן עולם, און אים אָנהאַלטן אָיך אויף ווייטער.

"פראַהיבישאַן" און קאַנאַדער פאָליטיק

אַמווייניקסטנס די "פראַהיבישאַן" פראַגע איז שוין ביי אונז אין קאַנאַדע מער־ווייניקער אַראָפּ פון דער פאָליטישער אַרענע. עס זיינען נאָך דאָ ביי אונז אויך אַ צאָל "מרוקענע", גלחים און "מאַראַליסטן", — און אפשר אויך "בוטלעגערס" וואָס זיינען פאַראינטערעסירט אין "פראַהיבישאַן", וועלכע זוכן מיט אַלע מיטלען אַרויפצוצשטעלן די פראַגע אויפ'ן פאָליטישן סדר־היום. אָבער קאַנאַדע האָט שוין געהאַט איר "פראַהיבישאַן" לעקציע, און, מאָמער איז דאָס געווען ווייניק, האָט זי איצט די געלעגענהייט צו לערנען מער ווענן דעם ענין פון אונזער שכנה צו דרום, וועלכע ווערט זיך גע־באַך מיט'ן "פראַהיבישאַן", ניט אַראָפּצושלינגען און ניט אויסצושפּייען, — און קאַנאַדע האָט ניט קיין חשק צו מאַכן נייע עקספּערימענטן.

כמעט אין אַלע קאַנאַדער פראָווינצן איז שוין די פראַגע געלייזט. די רעגירונגען קאָנטראָלירן דעם משקה פאַרקויף, אָבער פאַרבאָטן ניט דעם געברויך פון אַלקאָהאָלישע געטראַנקען. דאָ און דאָרטן ווערן געגעבן גע־וויסע אַרטן אַז דאָס פּיסטעס, אָבער דאָס איז מער אַ פראַגע פון סיסטעם, ווי פון פרינציפּ. און האָט ווייניק צו טאָן מיט פאַרטיי־ליטיק.

די לאַגע האָט זיך ביז איצט אָבער נאָך ניט געהאַט אַזוי אויסגע־קריסטאַליזירט אין אַנטעריאָ. דאָס איז קאַנאַדעס פריסטסטע פראָווינץ און דאָס פּוריטאַניש־פּראָטעסטאַנטישע גלח'נטום האָט נאָך דאָרטן אַ גרויסן איינ־פלוס. פאָליטישע פאַרטייען האָבן זיך געוואָלט באַנוצן מיט דעם דאָזיקן איינפלוס, און זיי האָבן זיך אָנגענומען "פראַהיבישאַן".

די פאַרמערס פאַרטיי, וואָס איז פאַר אַ צייט געווען אין מאַכט אין דער פראָווינץ, איז אָבער צום סוף פאַקטיש אָפּגעווישט געווארן, און אַ גרויסער מאַס אַ דאַנק אירע שטריינגע "פראַהיבישאַנטישע" פּרינציפּן. די ליבעראַלע פאַרטיי, וועלכע האָט ניט געוואָלט אָנ־נעמען "פראַהיבישאַן", האָט אויך געליטן אַ שווערע נידערלאַגע אין די לעצטע וואָלן, און די קאָנסערוואַטיוון האָבן געוואָנען אַ גרויסן זיג מיט זייער "אַנ־טי־פראַהיבישאַן" פלאַטפאָרם.

אויף זייער יערלאַכער קאָנווענשאָן די טעג אין טאָראָנטאָ, האָבן די אַנטאַריאָ ליבעראַלן צום סוף באַשלאָסן אויפצוגעבן זייער שטעלונג פאַר "פראַהיבישאַן". די פראַגע פאַלט אַזוי אַרום פון דער אַנטאַריאָר פאָליטיק, — סיידן, ווי מען זאָגט, די פאַרמערס פאַרטיי זאָל צוריק קומען צום לעבן און אַריינטראָגן די פראַגע צוריק אין די דאָ פאָליטיק. אָבער די פאַרמערס פאַרטיי האָט דאָרטן באַזונדערס קליינע אויסזיכטן, ווען זי זאָל זיך באַזיצן אויף דער אָפּגעלעבטער "פראַהיבישאַן" פראַגע.

אידישע אַקטיוויטעטן אין ווייניפּעג

פון איזידאָר איש הורוויץ

עס ווערט געשאַצט אַז ווייניפּעג פאַר־מאָגט וואָסערע 4000 אידישע פאַמיליעס און אין אייניקע קרייזן אין אַנטשטאַנען די פראַגע וואָס קאָסט אונז, אידן, אין אונזער "כרך" ספּעציפיש אידישע טע־טיקייט אין באַצוג צו רעליגיע, צדקה, ספּאָרט, פראַטערניטי (ברידערלאַכע) קריי־זען, אידישע בילדונג, פאַרווייַלונג און א. וו.

דער שרייבער האָט אונטערנומען צו זאַמלען מאַטעריאַל פון אַלע הינע סאַ־סיטיס און פאַראייַנען, אויסצוגעפינען אומגעפער וויפיל עס קאָסט זיי יערלאַך זייער טעטיקייט פאַר דעם פאַרגאַנגענעם יאָר, און אָט וואָס די ציפערן ציינען אויף יעדן באַזונדערן געביט:

ביל דונג

יערלאַכער בודזשעט (אומגעפער)

תלמוד תורה — — — —	$28.000.00
פרץ - שול — — — —	18.000.00
אַרבעטער רינג שולע — —	7.000.00
צוזאַמען — — —	$53.000.00

אין דעם איז נישט אַריינגערעכנט דער נייע אַנטשטאַנענע פאָלקס שולע, די נאַציאָנאַל העבריאישע שולע, פריוואַט לערער, אָדער קינדער וועלכע זיינען גע־שיקט געווארן פון ווייניפּעג קיין שיקאַ־גאָ אָדער ניו־יאָרק צו פאַרפאָלקאָמען זיך אין ספּעציפיש אידישער בילדונג. דורכ־שניטלאַך מאַכט עס אויס קנאַפּע $13.00 פאַר יעדער אידישער הינער פאַמיליע, וואָס ווערט אויסגענעבן אויף אידיישן־טישער אָדער העבריאישער בילדונג, אַן אונטערשייד פון אַרעס צו רייף.

וואָלטעטיקע אַנשטאַלטן

איך דעם דאָזיקן פעלער דעקן מיר אידן כמעט אַלע געביטן וואָס צאָל דורכשניטלאַכע שטאָט נויטיקט זיך. ווי־ניפּעגער אידן, זעען אויס, זאָרגן זיך ווענ־אַלעליי־ נויטווענדיקייטן וואָס מעגען קאָנען דורכמאַכן אין לעבן, אַמווייניקסטן פאַר יעדער וויכטיקער נויט געפינען זיך שוין געגוג אידן וואָס זיינען ווייליק אוועקצוגעבן זייער צייט, געלט, און מי־צו שאַפן די נויטיקע מיטלען פאַר אַזעל־כע צוועקן, און אין דער צאָל נעזעלשאַפטן וואָס ווייניפּעג פאַרמאַגט, קאָנען זיך זיי־ער וויניק קערפּערשאַפטן זיך באַקלאָגן אַז זיי מוזן חלילה שליסן זיי טוירן צור־ליב מאַנגל אין געלט, ביז איצט איז וויניק באַקאַנט אַז וועלכע עס איז וויי־כ־טיקע אָרגאַניזאַציע זאָל אונטערגיין צור־ליב שוואַכער שטיצע; פאַרקערט, די צאָל נעזעלשאַפטן וואַקסן נאָר מיט יעדן יאָר, און אַלע דינען זיי נעטריי און אי־ברענגענעבן די צילן פאַר וועלכע זיי זיי־נען געגרינדעט געווארן. זיי באַשטייען ווי פאָלגט:

פילאַנטראָפּישע אַנשטאַלטן

מערב קאַנ. בית יתומים —	$42.000.00
מושב זקנים — — — —	15,000.00
יונייטער חיברו רעליף —	10.000.00
מאָונט כרמל קליניק —	9,000.00
בני ברית קעמפּ — —	5.500.00
כנסת ישראל סיסטערהוד —	3.500.00
איקאָר — — — —	3.500.00
אימיגראַציע נעזעל. — —	2,500.00
קאָונסיל דזשואיש ווימען -	1,500.00
חסד של אמת — — —	300.00
צוזאַמען — — —	$92,800.00

אין דורכשניט אומגעפער 23.00 דאָ־לאַר פאַר יעדער הינער פאַמיליע, וואָס ווערט אויסגענעבן פאַר צדקה אין ווייני־פּעג.

אין דעם נייען נישט אַריין ספּעציעלע צייטווייליקע קאַמפּיינס ווי למשל מזר־חַ איירעפּייאישע ליידנדע אידן, משר־לחים, דענווער סאַניטאַריאום, נייוואַרקער אָדער שיקאַגאָר ישיבות און סעמינאַ־ריומס, אויסגאַבעס פון אַזעלכע ווי זשיט־לאָווסיקס ווערק, אידישער וויסנשאַפט־לאַכער אינסטיטוט און ווילנע, און נאָך אַנדערע באַוועגונגען וועלכע זיינען נישט תמיד טעטיק אויף אונזער אידישער נאַס.

אַנד נייען אויף נישט אַריין אין דעם חשבון צייטווייליקע באַוועגונגען צו אַפּ־צאָלן אַ מאָרטגיידזש פון אַזעלכע ביל־דינגס ווי למשל, תלמוד תורה, פרץ אינ־סטיטוט, ליבערטי טעמפּל, מאָונט כרמל קליניק, מושב זקנים און אַנדערע, וועל־כע אויב מען זאָל עס צוערעכענען און צעוואַרפן לאַמיר זאָגן, אויף צען יאָר וואָלט עס אויך פיל פאַרגרעסערט די געלדער וואָס מיר ווייניפּעגער אידן צאָ־לען אויס אויף נעזעלשאַפטלאַכע צוועקן יאָר אין יאָר אויס.

אויף דעם פראַגע "צו טוען אידן דאָ אין ווייניפּעג זייער פליכט אין ענין פון מענשלאַכער באַהאַנדלונג פון אַלע נויט־וועדנעריי", וואָלט אין אַבסאָלוט אַנענע־פערט ווי די ענגלישע זאָגן "איי שוד סיי סאָ" (יאָ, אַבסאָלוט).

דאָס איז אָבער נישט אַלעס וואָס ווי־נייפּעג טוט אויף. לאָמיר איצט אַ קוק טאָן וואָס הערט זיך אין אַנדערע צוויי־גען פון נעזעלשאַפטלאַכער טעטיקייט, ווי למשל צייטנישטיש און נאַציאָנאַלע באַ־וועגונגען, די ציפערן וועלכע זיינען ווי פאָלגט:

נאַציאָנאַלע ציוניסטישע באַ־וועגונגען

קרן היסוד — — — —	$18,000.00
הדסה — — — — —	7.000.00
אַנדערע ציוניס. פאָנדן —	5,000.00
געווערקשאַפטן, פּוּעלי־ציון,	
און חלוצים — — —	8.000.00
צוזאַמען — — —	$38.000.00

דאָס מאַכט אויס אומגעפער צען דאָ־לאַר דורכשניטלאַך פאַר יעדער הינער אידישער פאַמיליע, אויך נישט קיין קליי־נער בייטראָג, וואָס ציינט אַז הינע אידן האָבן שטאַרק אין זינען ציון און שטע־קען אַריין די האַנט אין טאַש נאַנץ אָפט, צו באַווייזן זייער גלויבן אין דעם דאָזיקן אידעאַל.

מיר וועלן איצט איבערגיין צו אַנדערע צוויינען פון נעזעלשאַפטלאַכער אַקטיווי־טעט: ווי חבר'ישע געזעלשאַפטן פונם הינע אידנטום:

ברידערלאַכע אָרגאַניזאַציעס

(פראַטערניטי)

היברו סיק בענעפיט — —	$ 7,500.00
בני ברית — — — — —	4.500.00
מאַסאָניק לאָדזש — — —	3,500.00
היברו פרענדס — — —	2,000.00
בני אברהם פרי לאָאַן —	1,200.00
(פאַר איקאָר $1,200.00	
עקסטראַ)	
ניקאָליייאו אייד — — —	1,200.00
פאַר איקאָר $400.00	
עקסטראַ)	
פראַפּאַיסקער סאָסייטי —	1,000.00
הנאה מיר אידן אין אַרץ־	500.00
רום. היברו סיק בענ.—	500.00
אינדעפּ. בני אברהם —	500.00
צוזאַמען — — —	$22,400.00

אייניקע קלענערע אָרגאַניזאַציעס זיי־נען דאָ אויסגעלאָזן געווארן, ווייל עס איז געווען זייער שווער צו שטעלן זיך אין מאַנעטפּיאַרע קלוב — — — — 600.00 שאַכמאַט קלוב — — — 250.00 צוזאַמען — — — $ 4,350.00

ספּאָרט פאַראַיינען נישט ביי אונז אַזאַ פלאַץ ווי יעדער פון אונז וואָלט זיך גע־וואונשן, דאָך שטיים ווייניפּעג נישט אַפּ־פון אַנדערע געמיינדעס אויף דעם דאָ־זיקן געביט, דער דורכשניטלאַכער קאָסט פער פאַמיליע איז עטוואָס הכבד פון איין דאָלאַר פאַר יעדער אידישער פאַ־מיליע ביי אונז אין שטעטל.

ראַדיקאַלע באַוועגונגען

פון דער ראַדיקאַלער באַוועגונג זיינען הויפּטזעכלאַך טעטיק דאָ די קאָמוניס־טישע פאַרטיי, אַרבעטער רינג, ליבערטי טעמפּל, און אויף אַ געוויסן גרופּע פון דער "אינדעפּענדענט לייבאָר פאַרטיי". דורך דעם וואָס די אויסגאַבן פון דער אַרבעטער רינג שול, איז אַריין אין דעם בוך פון "בילדונג", מיט אַן אויסגאַ־בע פון וואָסערע זיבן טויזנט דאָלאַר, איז פאַר דער פאַרבליבענער טייל נישטאָ אַזוי פיל וואָס אויסצוגעבענען פון געלדער וואָס ווערן אויסגעגעבן דער זייער אַנדער איך־ קוואַל פון גלויבן, האָפענונג און לעבנס ווילן ווי ביי אַהער.

ווי־זשע זעט אויס די איצטיקע ווירק־לאַכקייט און ווי מאַלט זיך אין אָט דעם ראַם דאָס בילד פון אַ ר אַ ל ז מ ע ג ל אַ כ ז אַ ר ץ - י ש ר אַ ל?

(המשך קומט)

בתי מדרשים

שערי צדק — — — —	$14,000.00
בית יעקב — — — —	4.000.00
אשכנזי שול — — — —	3.500.00
אנשי חבד — — — —	3.500.00
תפארת ישראל — — — —	2,000.00
עדת ישורון — — — —	1.800.00
כנסת ישראל — — — —	1,500.00
בית אברהם — — — —	1200.00
ראש פינה — — — —	1,000.00
צוזאַמען — — —	$32.500.00

איך דאָ זיינען אויסגעלאָזן געווארן אייניקע שולן, מיט וועלכע עס איז גע־ווען שווער צו שטעלן זיך אין פאַרבינ־דונג, נאָר שאַצנדיק אומגעפער, קאָן מען אָננעמען אַז ווייניפּעגער אידן גיבן אויס דורכשניטלאַך פער פאַמיליע אַכט דאָלאַר א יאָר פאַר שולן און בתי מד־רשים. אין דעם, זעלבסט פאַרשטענדלאַך, ווערן ניט אריינגערעכנט רעליגיעזע קע־נעשטאַנדן ווי צ. ב. תפילין, סידורים, מחזורים, מזוזות און א. וו. נאָר פון דעם סך הכל קאָן מען זעען אַז ווייניפּעג איז נאָך גוט און פרום, הלואי ווייטער.

אויף אויף דעם געביט פון ספּאָרטס האָבן מיר אידן אַ שטיקל חולק, זאָגאַר נישט אַזוי שטאַרק ווי ביזיי, די אר־מות העולם, פונדעסטוועגן אויך נישט צו זינדיקן.

ספּאָרט פאַראַיינען

י. מ. ה. א. — — — —	$3.500.00
מאַנעטפּיאַרע קלוב — — —	600.00
שאַכמאַט קלוב — — —	250.00
צוזאַמען — — —	$ 4,350.00

ספּאָרט פאַרענעמט נישט ביי אונז אַזאַ פלאַץ ווי יעדער פון אונז וואָלט זיך גע־וואונשן, דאָך שטיים ווייניפּעג נישט אַפּ־פון אַנדערע געמיינדעס אויף דעם דאָ־זיקן געביט, דער דורכשניטלאַכער קאָסט פער פאַמיליע איז אומעטעלאַכסיוויס צוליב דעם וואָס די איבער זיבעציק אָרגאַניזאַ־ציעס אין ווייניפּעג ביינטן אַזוי אָפּט זיי־ערע סעקרעטאַרן, אַזוי, אַז איינער פלעגט אַמאָל אָפּשיק צום צווייטן פאַר אינפאָר־מאַציע, דערצו האָבן נאָך מערסטע פון זיי קיין טעלעפאָנען בכלל.

לויט דעם אויבנדערמאָנטן חשבון קאָסט אומגעפער $5.50 יעדער הינער אידישער פאַמיליע אָט די אַלע ברידער־לאַכע אָרגאַניזאַציעס, אָדער אַ סך הכל אין איבער צוויי און צוואַנציק טויזנט דאָלאַר פאַר אַלע.

איצט לאָמיר זעען וואָס ווייניפּעג טוט אויף דעם געביט פון רעליגיע. מיר האָבן דאָ אַז אַן ערע אַ שיינע צאָל שולן און בתי־מדרשים פון וועלכע מיר וועלן אויסרעכענען די וויכטיקסטע: ריקאָנוג. אַזוי למשל ווייצמאַנס באַקאַנ־טע רעדע וועגן דער צאָל אידן אין אַרץ־ישראל אין־הונדערט יאָר אַרום (קוים אַ מיליאָן) און דאָן אַ דערקלערונג פון דעם זעלבן ווייצמאַן ערשט ניט לאַנג צער אין בערלין, וואָס זאָגט זיך כמעט אַפּ פון דער האָפענונג אויף אַ זעלבשטענדיקער אידישער מלוכה. און דאָס אַלץ דער זעל־בער ווייצמאַן, וואָס האָט נאָך אין 1919 געפאָדערט אַרץ־ישראל פאַר אידן ווי ענגלאַנד פאַר ענגלענדער. אויב דאָס אַראַבישע פּראָבלעם איז אָבער טראַצדעם פאַראַנקלעפּיקט געווארן, דאָן איז דאָס געשעען אויס אַ טיפער היסטאָרישער נויט — אויס דער פריער כאַראַקטערי־זירטער איינגאַרטיקייט פון אונזער דורך טויזנטער יאָרן אויפגע־כאַוועטער האָפענונג אויף אַרץ־ישראל.

איר געגעבענעם פאַל פון דער ציוניס־טישער וועלטבאַוועגונג נעמט זיך די פאַראַנלעפּיקונג פון אַ דאָפּלטער סכה.

ע ר ש ט נ ס: די ציוניסטישע באַוועגונג, וואָס איר ברויזנדיקע קראַפט ליגט דוקא אין דער מ אַ קס י מ אַ ל י ש־ק י י ט פונ'ם פאָלק אַרץ־ישראל האָ־פענונגען, אָט די באַוועגונג האָט זייער ריכטיק געפילט, ווי געפערלאַך ס'וואָלט פאַר איר געווען, זיך צוצורירן צו פראָב־לעמען, וואָס מוזן די דאָזיקע האָפענונגען שטאַרק צעשעדיקן.

צ ו ו י י ט נ ס: און דאָס איז טאַ־קע דער עיקר: די ציוניסטישע באַוועגונג איז אַ טיפע פאָלקס־באַוועגונג אויך אין דעם זין, וואָס כמעט אַלע אירע וואָרט־פירער זיינען אמת'ע פאָלקס־קינדער, וועלכע זיינען געקומען צום ציוניזם זייער־ענדיק אויסגעפילט מיט די זעלבע גע־פילס־איבערלעבענישן און מיט דעם זעל־בען פאַנטאַזיע־בילד וועגן אַרץ־ישראל, ווי עס לעבט אין די טיפענישן פון דער אידישער פאָלקס־נשמה. און פאַר אָט די אַנפירער פונם ציוניזם איז דאָס צוריו־ך צו ווירקלאַכקייטס־פראָבלעמען, וואָס מוזן זיך ווי שאַרפע מעסערס אַריינשניי־דען אינם פלייש פון אונזערע טייערסטע האָפענונגען, געווען פונקט אַזוי שווער און ווייטאַנדיק ווי פאַר יעדן אידישן יחיד באַזונדער. פ ו נ ק ט א ז ו י ש ו ע ר, ו ו י ס'איז נאָך ח י י נ ט פ אַ ר ן ג ר ו י ס ן ר ו ב פ ו ן ד ע ר צ י ו נ י ס־ט י ש ע ר ב אַ ו ו ע ג נ ו נ ג!

האָבן מיר זיך לאַנג אויסגעהיט, צו באַגעגענען מיט דער ווירקלאַכקייט, אַזוי לאַנג, ביז די ווירקלאַכקייט איז גע־קומען צו אונז. איצט קלאַפּט זי מיט שווערע האַמערס אַן אונזערע טירן און פאָדערט אַ באַגעגעניש און פאָדערט קאַ־טעגאָריש אַן ענטפער. זיינען מיר שוין גרייט?

שווער צו זאָגן, אַז יאָ. ווייל ס'וואָלט געווען אַ תמימות צו דערוואַרטן אַז עט־לאַכע צענדליק יאָר ר ע אַ ל ע ר צ י ו נ י ז ם זאָל זיין בכח אויסצו־ריקן דעם 2,000 יאָריקן מ ש י ח י - ש ע ן אַרץ־ישראל גלויבן. נאָך שווער דער איז צו דערוואַרטן, אַז אַזאַ איבער־נאַנג קאָן זיך אויסגיין אַן שווערע נש־מה־קרעזיס, אַן אַן ערנסטער וואונד אויף דעם לייב פון אונזער אייביק־אַלטער אַרץ־ישראל האָפענונג בכלל.

די ווירקלאַכע ערנסטקייט פונ'ם אי־ר איראַטיקן מאָמענט נישט אין דער מע־נ־ שטענדיקייט, נאָר פריער פאַר אַלץ אין דער פראַגע. צי איז דאָס אידישע פאָלק שוין גרייט, דאָס פראָבלעם בכלל אויפ־צושטעלן אַן דאָן צו בלייבן ביים מוט און ווילן דאָס דאָזיקע פראָבלעם צו לייזן.

ווייל ניט וועגן אַ נייער פאָליטישער אַריענטאַציע אָדער וועגן אַ פאָליטישער פראָנט־ענדערונג האַנדלט זיך איצט. עס נייט איצט דערין, וואָס אויף אונ־ז ע ר ע פלייצעס אין אויסגעפאַלן, דורכצומאַכן אַ נויטווענדיק געוואָרענעם ק ו ל ט ו ר ה י ס ט ו ר י ש ן א י ב ע ר ב ר ו ד פון אַזאַ ערנסט־קייט און פאַרנעם, וואָס האָט בלויז גע־צייגט אין דער געשיכטע פון דעם אידישן פאָלק.

ס'נייט וועגן דעם, וואָס דאָס ערשטע מאָל אין אונזער גלות־געשיכטע ווערט דאָס אידישע פאָלק אויעקגעשטעלט פאַר אַ ווירקלאַכקייט, וואָס צווינגט אונז זיך אָפּצוזעגענען מיט אונזער צוויי־טויזנט יעריקן משיח'ישן חלום־בילד פון אַן אַב־סאָלוט אידישן אַרץ־ישראל אין אויף זיין אָרט אויעקשטעלן דאָס בילד פון אַ בלויז רעאַל מעגלאַכן אַרץ־ישראל, און — אַז דאָך זאָל פאַר אונז דאָס דאָזיקע נייע אַרץ־ישראל בילד בלייבן דער זעלבער קוואַל פון גלויבן, האָפענונג און לעבנס ווילן ווי ביז אַהער.

אויב דאָס אויס אַזוי דערמאָנטע גע־זעלשאַפטן, אויך זיינען די פעלי ציון, חלוצים און געווערקשאַפטן קאָמפּיינס שוין אַריינגעראָכנט געווארן פריער אַלס נאַציאָנאַל ציוניסטישע אויסטאָן.

איך האָב זיך פיל אָנגעשטריינגט צו זאַמלען אינפאָרמאַציע וויפיל די הינע "פרי לאָאַן סאָסייטיס" גיבן אַרויס הל־ווארן, ליידער איז עס מיר נישט גע־לונגען, אויך דורך די שוועריקייטן צו שטעלן זיך אין פאַרבינדונג מיט אַלע אירע עקלדיק־ע פאַרמען.

דער ציוניזם האָט געלערנט ד אַז כבוד הייסט ניט האָבן אַ "שר" אַ "חשוב" אַ "קרוב לכל־ביתם" אַז אין עצמן פאַר אַ־ווער, נאָר אַז כבוד הייסט אַ־ווער פאַר זיך אַליין, זיך אַ־ווער פאַר דער אויגענער אַ־ווער, פאַר די אייגענע גבו־ר־ה אייגענע נביאים, פאַר דער קולטור, פיינט האָבן דער גלות־עקלאַכעסט און שיינע זייטן, פ־ר־ייהיים, וועלן מאַכט אונז ב־אַנד.

דער ציוניזם האָט דורכגע־שווערסטע אַרבעט; געמאַכט אַמעריקאַנען זיך אַליין, דאָס איז שוין ניט שווער געווען. קעגנוג פון דער וועלט וועט מען אויף אַזאַ אָדער אַן אַ־נדערן דורך אַזאַ אָדער אַן אַנדער סיי באַלפּור דעקלאַראַציע האָט גע־ א פּועל יוצא פון ציוניזם, האָט געטראָפן אַ צוגעגרייט האָבן באַגעגנען די שטע־ר אין דאָס אַריינגעכאַפּט. צו וו־ער האָט אַריינגעכאַפּט. צו וו־ איז דאָס דאָ־ך געווען קומ־ פאָלק האָט באַקומען זיין ח־ שלימות. זיין כבוד, זיין שטאַ־ דעלבסט־רעספּעקט. און פאַסט־ אַז מיר האָבן דאָ גאַרנישט־ געווארן. "מיקיטע האָט קיין־ בעתאַט אַזוי בוד זייטער נ־ט־ פאַר די הינע פיר טויזנט פאַמיליעס. נ־ טאָ מיט וואָס צו שעמען זיך.

צו דעם פראָבלעם פון די "אידיש אַראַבישע באַציאונגען"

פון דר. יצחק שפּירא

(ערשטער אַרטיקל)

דער געדאַנק וועגן א נ ו י ט - ו נ ע נ ד י ק ע ר פאַרשטענדיקונג צווי־שען אידן און אַראַבער בנוגע אַרץ־יש־ראל איז פאַרן גרויסן רוב פון דער ציו־ניסטישער אידישער מלוכה קלערן מיטן פאַקט, וואָס די ציוניסטישע באַוועגונג האָט אונז דורך צענדליקער יאָרן צוגעוואוינט צו איינגאַרירן דאָס אַראַבישע פּראָבלעם. דיי סכה איז פיל עלטער און טיפער. זי איז אַ ה י ס ט ו ר י ש ע.

טויזנטער יאָרן האָט דאָס אידישע פאָלק געקוקט אויף אַרץ־ישראל ווי אויף דעם א ב ס א ל ו ט ן א י ד י ש ל א נ ד. אַלע באַזעצונגען פון אַרץ־ישראל דורך דיי פאַרשיידענע מלוכות און פעלקער זיינען פון אונז תמיד באַ־טראַכט געווארן בלויז ווי צייטווייליק־קע און באַרייטונגסלאָזע עפּיזאָדן. דער פאַקט אַז אַרץ־ישראל איז דערווייל גע־הייליקט געווארן פאַר אַ האַלבער מענש־הייט; אַז געוויסע פונקטן פונם לאַנד זיינען פאַר מיליאָנען און מיליאָנען מענ־שען אפשר פונקט אַזוי הייליק ווי אונז דאָס לאַנד בכלל; אַז אַרץ־ישראל פאַר־מאָגט איצט אַז אַלט איינגעזעסענע און כמעט דריי־פערטל מיליאָניקע באַפעל־קערונג — דאָס אַלץ איז פון אונז לחלוטין אינגאַרירט געווארן.

אונזער טיפער גלויבן, אַז דאָס לאַנד איז אונזערס און וועט סוף־כל־סוף באַ־לאַנגען צ ו א ו נ ז א ל י ן, אָט דער גלויבן האָט קיינמאָל אפילו אויף אַן אויגנבליק ניט צוגעלאָזט. דעם געדאַנק ווענן אַ מעגלאַכער שותפות מיט אַנדערע, אמת, אונזער פאַנטאַזיע־בילד פון דעם קומענדיקן אַרץ־ישראל, וואָס וועט זיין בלויז אידיש, האָט אין זיך קיינמאָל ניט אַנטהאַלטן קיין שום קאָנקרעטע פאַרשטע־לונג וועגן דעם. ווי אַזוי דאָס לאַנד וועט אויסגעלייזט ווערן פונם פרעמדן, וואָס דאָס האָט זיך דאָרט אין משך פון הונדערטער דורות איינגעפּרעדעוועט, אָבער פונקט אַזוי האָבן מיר אויך ניט געהאַט קיין קאָנקרעטע פאַרשטעלונג וועגן דעם. אַזוי פאַלש וואָלט אַזוי פעלערן פונקט אַזוי אונזער אייגנס.

דאָס אַלץ האָט אָבער ניט געמינערט די אינטענסיטעט פון אונזער גלויבן אין האָפענונגען. אדרבה, וואָס מער מיר האָ־בען מבטל געווען די געשיכטלאַכע פאַק־טען, אַלץ שטאַרקער האָבן מיר געקאָנט מערב קאַנ. בית יתומים — — — — $42.000.00
מושב זקנים — — — — 15,000.00
יונייטער חיברו רעליף — 10.000.00
מאָונט כרמל קליניק — 9,000.00
בני ברית קעמפּ — — 5.500.00
כנסת ישראל סיסטערהוד — 3.500.00
איקאָר — — — — 3.500.00
אימיגראַציע נעזעל. — — 2,500.00
קאָונסיל דזשואיש ווימען - 1,500.00